

Hoop en teleurstelling

Kleine geschiedenis van het Joods-Palestijnse conflict

In 2010 verscheen op televisie een documentaire over hooligans. De verslaggever raakte in gesprek met hooligans van de voetbalclub Wisla uit Krakow. Toen hen gevraagd werd waarom ze de supporters van hun aartsrivaal Cracovia haatten, antwoordde één van hen: 'Tsja, waarom haten de Joden en Palestijnen elkaar? Ze hebben een andere religie. Ze geloven in iets anders. Wij geloven ook in iets anders. En het is traditie. Het wordt van vader op zoon doorgegeven.'

Robert Boonstra is redacteur van Kleio.

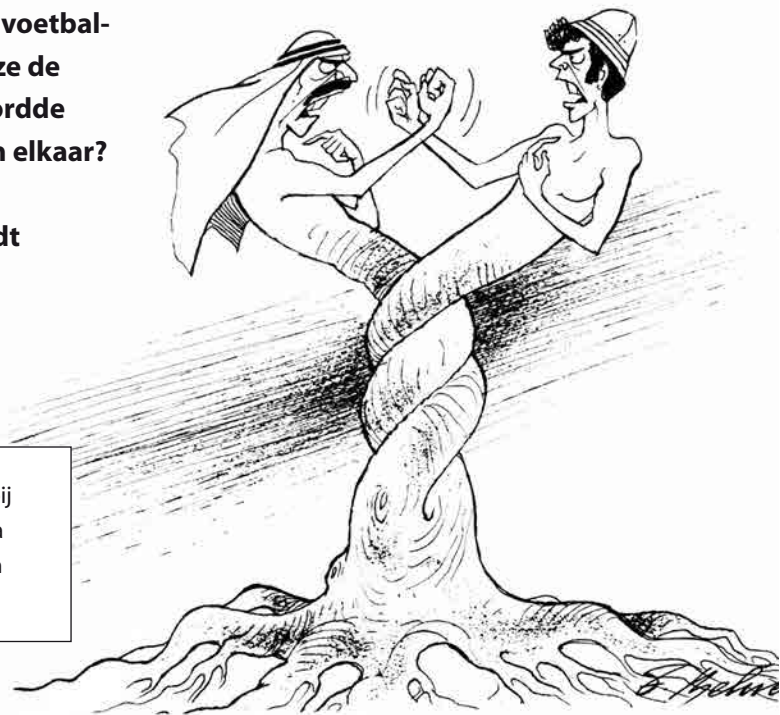
Dit artikel biedt extra informatie en bronnen bij het onderwerp 'De brandhaard Israël/Palestina (1945-1979)', onderdeel van het vmbo-examen 2013, Historisch Overzicht

Door de cartoonist Fritz Behrendt de strekking van de uitspraak treffend weergegeven. Met hun onderlichamen als boomwortels in elkaar verstrengeld maken een Jood en een Palestijn ruzie: 'Wij waren hier eerst!' Heeft de hooligan gelijk? Is het verschil in geloof dé oorzaak van dit gecompliceerde conflict? Volgens veel Arabieren niet. Naar hun mening is het conflict niet religieus. Maar wat dan wel? Voor een oriëntatie op het antwoord loont het de moeite om een blik te werpen op de jaren tussen 1920-1945, de periode vlak na de Balfourverklaring en het begin van het Britse mandaat tot vlak voor het uitroepen van de staat Israël.

► Eugene Rogan, *De Arabieren. Een geschiedenis* (Amsterdam 2011) p. 268.

De mandaatgebieden onder de Britten en Fransen in het Midden-Oosten.

Boven: Fritz Behrendt verbeeldt de complexiteit van de aanspraken op Palestina op heldere wijze.

Cijfers en vragen

In 1882 bestond de bevolking van Palestina uit 85 procent islamieten, 9 procent christenen en 3 procent Joden (ca. 24.000 Joodse inwoners). In de periode daarop trokken grote groepen Joodse migranten naar Palestina waardoor de Joodse gemeenschap groeide tot ca. 50.000 in 1903 en 85.000 in 1914¹. De mandaatregering in Palestina stelde in 1946 een rapport samen waarin de tabellen 1 en 2 zijn opgenomen. De cijfers geven een overzicht van de migratie naar Palestina. Wie immigreerde? En waar kwam men vandaan? Door enkele gebeurtenissen naast de cijfers te leggen, komen al snel enkele vragen naar boven drijven. Het opvallendst zijn de cijfers in de jaren dertig. Aan het begin van dit decennium komt Hitler aan de macht, in het midden ervan worden onder andere de rassenwetten aangenomen en aan het einde breekt de Tweede Wereldoorlog uit. Hoe kan het dat alleen aan het begin van de bedreigende situatie voor Joden in Europa een toename van vluchtelingen uit Europa en Duitsland te zien is? Waarom daalt dit aantal na 1935? Waarom stopt de migratie nagenoeg aan de vooravond van de Tweede Wereldoorlog?

Balfourverklaring en mandaat

In 1917 werd de zogenaamde Balfourverklaring uitgevaardigd: ‘Zijne Majesteits regering is de stichting van een nationaal tehuis voor het Joodse volk in Palestina gunstig gezind, en zal haar beste krachten geven om het bereiken van dat doel te vergemakkelijken, waarbij duidelijk in het oog moet worden gehouden dat er niets mag gebeuren dat de burgerlijke en godsdienstige rechten van de bestaande niet-Joodse gemeenschappen in Palestina of de rechten en politieke status die de Joden in andere landen genieten, aan zou kunnen tasten...’.² Deze verklaring, waarin stond dat de Britten welwillend stonden ten aanzien van de stichting van een Joodse staat in Palestina (en het feit dat ze het mandaat voerden vanaf de jaren twintig), maakte twee soorten nationalisme mogelijk. Voor de Joden was er een thuisland waarin zij zich als natie konden vestigen. Voor de Arabieren in Palestina stond het thuisland echter onder druk. Volgens historicus Rashid Khalidi gaat op dit moment de tweede fase in van de constructie van de Palestijnse identiteit.³ Niet alleen waren de afspraken met en de beloften van zelfstandig bestuurde landen aan de Arabieren geschonden, Palestina kreeg in de jaren twintig te kampen met een omvangrijke instroom van Joodse kolonisten. Veel land werd met behulp van rijke Amerikanen opgekocht, de Joden waren beter georganiseerd en bemachtigden steeds meer en betere grond. Dit leidde ertoe dat Arabische pachtboeren hun grond en werk verloren. Het economische verschil dat zich aftekende tussen de Joodse kolonisten en de Arabische boeren had verschillende geweldsuitbarstingen tot gevolg. De Arabieren werden naar hun zin te weinig gehoord door de Britse bestuurders en raakten in toenemende mate ontevreden met het mandaatbestuur. Dit leidde niet alleen tot hevige en zeer gewelddadige rellen in het midden van de jaren dertig. Het leidde er ook toe dat Arabieren, zoals de moefiti van Jeruzalem, Amin al-Hoesseini, contact zochten met de Duitsers. Hij was niet de enige; in meerdere Arabische landen voeren vooraanstaande nationalistten een pro-Duitse koers. De vijand van mijn vijand is immers mijn vriend. Met de toenemende invloed en dreiging van nazi-Duitsland werden de Britten gevoelig voor de eisen van de Arabieren. Dit leidde ertoe dat een van de grootste grieven, de instroom van

Tabel 1: Aantallen Joodse, christelijke, islamitische en andere geregistreerde immigranten. Uit *A survey of Palestine*, opgesteld door de Britse regering van mandaatgebied Palestina.

Jaar	Totaal	Joden	Christenen	Moslims
1920 (sept-dec)	5.716	5.514		202
1921	9.339	9.149		190
1922	8.128	7.844		284
1923	7.991	7.421	402	168
1924	13.553	12.856	510	187
1925	34.641	33.801	741	99
1926	13.910	13.081	611	218
1927	3.596	2.713	758	124
1928	3.086	2.178	710	198
1929	6.566	5.249	1.117	200
1930	6.433	4.944	1.296	193
1931	5.533	4.075	1.245	213
1932	11.289	9.553	1.524	212
1933	31.977	30.327	1.307	343
1934	44.143	42.359	1.494	290
	Totaal	Joden	Arabieren	Anders
1935	64.147	61.854	903	1.390
1936	31.671	29.727	675	1.268
1937	12.475	10.536	743	1.196
1938	15.263	12.868	437	1.922
1939	18.433	16.405	376	1.652
1940	5.611	4.547	390	674
1941	4.270	3.647	280	343
1942	3.052	2.194	423	435
1943	9.867	8.507	503	857
1944	16.476	14.464	680	1.332
1945 (jan-nov)	13.984	12.032	714	1.238

Tabel 2: Voornaamste herkomstplaatsen van Joodse migratie naar Palestina. Uit *A survey of Palestine*, opgesteld door de Britse regering van mandaatgebied Palestina.

Land van herkomst	1922-1929	1936	1937	1938	1939	1940	1941	1942	1943	1944
All countries	100	100	100	100	100	100	100	100	100	100
Polen	46	41	35	25	11	19	10	17	24	5
Rusland	20	2	2	1	-	-	1	-	-	-
Duitsland	-	27	34	52*	58	17	3	6	1	3
Roemenië	6	5	3	4	3	21	-	4	2	27
Litouwen	5	3	2	1	1	5	19	-	-	-
V.S.	3	1	2	1	-	-	-	-	-	-
Tsjecho-Slowakije	-	-	-	-	14	11	-	2	1	3
Andere landen	20	21	21	16	13	27	46	71	72	62

* Inclusief Oostenrijk

Joodse kolonisten, aan de orde gesteld werd in het zogenaamde Witboek in 1939. Hierin kondigden de Britten niet alleen aan dat de zelfstandigheid van Palestina binnen tien jaar tot stand moest komen, ook de immigratie van de Joden moest aan banden worden gelegd.⁴ Doordat de Arabieren onder die omstandigheden de grootste bevolkingsgroep zouden vormen, kregen ze weer hoop op een eigen staat. De hoop van de Joden daarop, die met de Balfourverklaring was aangewakkerd, werd aan de vooravond van de Tweede Wereldoorlog met het Witboek getorpedeerd. Door de clustering van tegenstrijdige toezeggingen, (vermeende) rechten en nationale aspiraties ►

► Balfourverklaring. Vrij vertaald in: J. van Oudheusden en R. Boonstra, *Feniks. De geschiedenis van het Midden-Oosten. Examenkatern.*
► R. Khalidi, *The Palestinian Identity. The construction of Modern Consciousness* (Columbia University Press, 1997).
► Ruud Hoff, *Het Midden-Oosten. Een politieke geschiedenis* (Utrecht 1991) p.62-67.

werd het meteen na de Tweede Wereldoorlog lastig om een acceptabele politieke oplossing te vinden. Beide groepen zetten hun hakken in het zand en maakten zich klaar om hun rechtmatige thuisland te claimen. En de Britten? Na de Holocaust konden ze de weg naar Palestina niet met goed fatsoen afsnijden. Maar de Arabieren wezen op de gemaakte toezeggingen in het Witboek. De Britten stonden dan ook haastig het mandaat af. De cartoon hieronder laat zien hoe de wereld angstvallig de vertrekdatum van de

Britten, 15 mei 1948, afwachtte. Vastberaden om een veilige haven voor het Joodse volk te creëren sprongen de Joodse leiders in het machtsvacuüm en stichtten onder leiding van David Ben Goerion de staat Israël. De vijandelijkheden die volgden, hebben een halve eeuw in verschillende vormen aangehouden, van open oorlogen tot het plegen van terreurdaden. Het gaf aan dat Arabieren zich niet neerlegden bij de stichting van een staat op de hun 'ontstolen' grond. Gezamenlijke acties om de staat Israël van de kaart te vegen, mochten echter niet baten, wat de religieuze lotsbestemming volgens veel zionisten des te duidelijker onderstreepte. Ze hadden altijd te maken gehad met de strijd van 'de velen tegen de weinigen', *me'atim mul rabim*, maar het Beloofde Land wisten ze ondanks de numerieke minderheid vanaf 1948 te behouden. ■

Om verder te lezen

- Ruud Hoff, *Het Midden-Oosten. Een politieke geschiedenis* (Utrecht 1991).
- R. Khalidi, *The Palestinian Identity. The construction of Modern Consciousness* (Columbia University Press, 1997).
- Jan van Oudheusden, *Een kleine geschiedenis van het Midden-Oosten* (Amsterdam 2012).

Boven: De voorname moefti van Jeruzalem Amin al-Hoesseini wordt ontvangen door Adolf Hitler (28 november 1941). Foto: Heinrich Hoffmann, Bundesarchiv, Bild.

Hiernaast: De wereld wacht in spanning de terugtrekking van de Britten uit Palestina af.

